

REMISSVAR

2021-01-13

Dnr: BO 2020-0308

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L4@regeringskansliet.se

Departementspromemorian En utökad möjlighet att söka efter vapen och andra farliga föremål (DS 2020:23)

(dnr Ju2020/03934)

Inledning

Barnombudsmannen har beretts möjlighet att inkomma med remissvar på promemorian "En utökad möjlighet att söka efter vapen och andra farliga föremål" (Ds 2020:23). Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barn och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barns rättigheter (barnkonventionen). Vi beaktar även de allmänna kommentarer och rekommendationer till Sverige från FN:s kommitté för barns rättigheter.

Allmänt

I promemorian förslås att polisen ska ges möjlighet att genomföra husrannsakan, kroppsvisitation och beslag hos barn under 15 år om det finns särskilda skäl att anta att den unge utnyttjas i annan kriminalitet. Syftet är att motverka att barn dras in i kriminalitet och att kriminella personer utnyttjar barn i brottslig verksamhet.

Barnkonventionens artiklar utgör en helhet för att säkerställa alla barns lika värde och rätt till goda uppväxtförhållanden. Samhället har ett ansvar att hjälpa och skydda barn som har behov av detta. Av föreliggande promemoria framkommer en ökande trend av att barn utnyttjas av grovt kriminella för att hantera vapen och droger. Det är Barnombudsmannens bestämda uppfattning att samhället måste göra sitt yttersta för att förhindra en sådan utveckling och säkerställa att inget barn utnyttjas eller rekryteras in i kriminalitet.

Följande artiklar i Barnkonventionen bedöms som särskilt relevanta i sammanhanget. Enligt artikel 3 ska vid alla åtgärder som berör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Vidare ska konventionsstaterna, enligt artikel 36, skydda barn mot alla former av utnyttjande som kan skada barnet i något avseende.

Enligt artikel 16 får inget barn utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv eller i sitt hem. Barnet får inte utsättas för olagliga angrepp på sin heder eller samveten.

Av artikel 40 framkommer att barn som misstänks för brott ska behandlas med värdighet och respekt och med hänsyn till barnets ålder och som främjar deras anpassning till en konstruktiv roll i samhället. Barn ska inte tvingas att avge

vittnesmål och de har rätt till juridiskt eller annat lämpligt biträde. Barnets privatliv ska respekteras. Artikeln handlar om barns rättigheter när de misstänks för brott men bedöms vara tillämpliga i detta fall då det handlar om polisens ingripande mot barn som utnyttjas i brottslighet, till exempel genom att hantera vapen eller droger.

Barnombudsmannen ställer sig i grunden positivt till åtgärder som förstärker samhällets förmåga att förhindra att barn utnyttjas och rekryteras till kriminalitet men anser att föreliggande förslag innebär risker för kränkningar av barnets rättigheter varför det behöver utredas ytterligare vilket utvecklas under följande stycke.

9.8.3 Ökade möjligheter till bl.a. husrannsakan

Enligt barnkonventionen ska barn skyddas mot alla former av utnyttjande som kan skada barnet i något avseende. Det är viktigt att samhället förhindrar att barn används i kriminalitet. Barn får heller inte, enligt artikel 16 i barnkonventionen, utsättas för godtyckliga ingripanden i sitt hem eller privatliv. Det kan inte uteslutas att det för en del barn har en stigmatiserande effekt att bli föremål för den typ av ingrepp av polis som förslaget ger möjlighet till.¹ Vidare måste ett tvångs-ingripande från polisen betraktas som en för barnet omskakande åtgärd som kan påverka barnets syn på samhället. Det är tänkbart att en sådan upplevelse för en del barn innebär en minskad tilltro till polismyndigheten och samhället även om den är ämnad att skydda barnet. Barnombudsmannen anser därför att regelverket måste förtydligas avseende när ett sådant ingripande kan ske, vem som kan fatta beslut om ingripandet samt hur en sådan husrannsakan i praktiken ska genomföras så att det blir så skonsamt för barnet som möjligt.

När det gäller frågan om vilka kriterier som ska föreligga för att en husrannsakan kan genomföras så kan det till exempel inte uteslutas att en del av de barn som kan komma i fråga utnyttjas av äldre familjemedlemmar. Eftersom kraven enligt förslaget är lägre för att genomföra husrannsakan hos ett barn som misstänks utnyttjas i kriminella syften än hos en brottsmisstänkt person, kan det skapa ett incitament för polisen att genomföra åtgärden med stöd av den föreslagna lagen. För att motverka en godtycklig tillämpning behövs därför en tydlig reglering av i vilka situationer en sådan åtgärd kan vidtas.

Enligt 6 kap. 2 § föräldrabalken har vårdnadshavaren ansvar för barnets personliga förhållanden samt att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder. För att säkerställa att ett barn inte i onödan utsätts för en husrannsakan bör därför regelverket innehålla krav på att frågan i första hand ska lösas i samförstånd med vårdnadshavare. Endast om detta av något skäl inte är möjligt eller lämpligt kan det bli fråga om ett tvångs-ingripande.

Husrannsakan i någons hem är ett stort ingrepp i den personliga integriteten och regleras därför av ett omfattande regelverk. Enligt förslaget framkommer inte vem som ska kunna fatta beslut om husrannsakan i de aktuella fallen. För att motverka en godtycklig tillämpning och säkerställa att barnets bästa beaktas inför ett sådant beslut anser Barnombudsmannen att det behöver regleras tydligt vem inom rättssystemet som ska kunna fatta ett sådant beslut.

För att säkerställa att barnets rättigheter tillvaratas skulle en möjlighet till exempel kunna vara att ett barn som kan komma i fråga för en husrannsakan

---

¹ BRÅ rapport 2020:20 "Insatser mot brott och otrygghet i socialt utsatta områden". Av rapporten framkommer att det finns en risk för att rättsliga ingripanden mot ungdomar riskerar att ha en stigmatiserande effekt som kan förvärra risken för en destruktiv utveckling.

förordnas en särskild företrädare, i likhet med 1 § lag (1999:997) om särskilt företräde för barn i de fall där det av något skäl inte går att samverka med barnets vårdnadshavare.

Vidare anser barnombudsmannen att det tydligt behöver regleras hur själva husrannsakan ska genomföras för att inte innebära ett större ingrepp barnets integritet än nödvändigt. Här är det viktigt att t.ex. överväga om åtgärden kan genomföras av poliser i civil klädsel etc. Lagstiftningen bör också reglera att en sådan åtgärd ske i nära samarbete med socialtjänsten. Det kan till exempel inte uteslutas att ett barn som utnyttjas av kriminella upplever en rädsla för repressalier eller påtryckningar. Barnet kan vara i behov av skydd och stöd och det är ytterst socialtjänstens ansvar att se till att barnet får den hjälp som behövs. Om ett barn utnyttjas i kriminalitet är det också, enligt barnombudsmannen, en sådan omständighet som innebär att socialtjänsten måste inleda en utredning enligt 11 kap. 1 och 2 §§ Socialtjänstlagen (2001:453) av vilken det följer att socialtjänsten utan dröjsmål ska inleda utredning om de får kännedom om sådant som kan innebära att ett barn behöver skydd eller stöd från nämnden. För att säkerställa att barnet får den hjälp som behövs är det viktigt att socialtjänst och polis följer upp barnets situation. Även skolan är en viktig aktör i detta sammanhang för att säkerställa att barnet får sin rätt till utbildning tillgodosedd.

Vad gäller förslaget att genomföra kroppsvisitation och beslag när det finns särskilda skäl att anta att barn utnyttjas för kriminella ändamål delar barnombudsmannen utredningens bedömning och förslag. men vill dock påtala att det även i vid dessa ingripanden är viktigt att beakta barnets rättigheter och behov vid sådana åtgärder på samma sätt som vid husrannsakan.

Föredragande i ärendet har varit utredare Daniel Allinger

Elisabeth Dahlin
Barnombudsman